

УДК 342.7

DOI: 10.32342/2709-6408-2023-1-6-4

Н.В. БОЧАРОВА,

*доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри права
Університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)
ORCID: 0000-0002-9256-9493*

ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ УРБАНІЗАЦІЇ

Світова практика свідчить, що однією з важливих функцій міського самоврядування в останні роки стає надання управлінських послуг, які відповідають місцевим потребам та пріоритетам, пов'язаним з реалізацією прав людини на місцевому рівні. Хоча основна відповідальність за сприяння та захист прав людини покладається на національні уряди, просування культури прав людини в місцевих органах відіграє життєво важливу роль у сприянні повазі та реалізації прав людини в суспільстві. У статті аналізується зв'язок між процесом урбанізації і процесом «муніципалізацією прав людини», під яким розуміється перенесення правозахисної діяльності на локальний рівень, головним чином у міста. Зазначено, що тенденції суспільно-політичного і соціально-економічного розвитку кінця 80-х – початку 90-х років ХХ ст., пов'язані зі стрімким розвитком великих міст і створенням міських агломерацій призвели до залучення міст до дискурсу та практики міжнародних прав людини, коли останні почали враховуватися при формуванні міської політики. Вказується, що залучення мегаполісів до правозахисної діяльності відбувалося на фоні двох явищ, по-перше, це поява концепції «міст прав людини» і формування відповідного суспільно-політичного руху, який швидко набув міжнародного характеру, по-друге, виникнення доктрини і глобального руху за право на місто. У статті розкриваються їх сутність та значимість. Автор робить висновок про необхідність подальших теоретичних досліджень у сфері доктринальних і практичних аспектів проблеми зв'язку урбанізації з правами людини.

Ключові слова: урбанізація, права людини, конституціоналізація, місцеве самоврядування, міське управління, правозахисна діяльність.

Постановка проблеми. Урбанізація, за визначенням Європейського агентства з охорони довкілля, «це збільшення частки людей, які проживають у містах. Урбанізація відбувається тому, що люди переїжджають із сільської місцевості (countryside) до міської місцевості (towns and cities)» [1]. Британська енциклопедія підкреслює, що «протягом 20-го та 21-го сторіччя безперервний економічний розвиток і зростання населення сприяли появі мегаполісів — концентрацій міських центрів, які можуть простягатися на десятки миль». Метрополією (**metropolitan area**), називається велике місто разом із його передмістями та прилеглими містами, містечками й околицями, на які велике місто здійснює керуючий економічний і соціальний вплив [2].

Урбанізацію вивчають з різних точок зору – економічної, демографічної, соціологічної, політологічної тощо. Все більш активно ведуть дослідження урбанізації представники юридичної

науки.

З кінця 90 – х років минулого століття відмічається зростаючий інтерес світової спільноти і громадянського суспільства до зв'язків між правами людини і урбанізацією. У науковій літературі з'являється поняття «муніципалізація прав людини», під яким розуміється перенесення правозахисної діяльності на локальний рівень, головним чином у міста [3].

Стан дослідження. Науковому осмисленню і аналізу процесу розвитку прав людини в умовах урбанізації присвячено ряд серйозних досліджень в зарубіжних країнах. У вітчизняному правознавстві тема стала предметом спеціального дослідження лише нещодавно. Окремі аспекти проблеми відображені у дисертації В.В. Сметани «Конституційно-правове забезпечення правозахисної діяльності у сфері місцевого самоврядування: вітчизняний та світовий досвід» та у сумісному монографічному дослідженні О.В. Батанова та В.В. Сметани «Конституційно-правове забезпечення правозахисної діяльності у сфері місцевого самоврядування: досвід компаративного аналізу». Становленню і розвитку локальної демократії, а також формуванню системи муніципальних прав особистості в рамках публічної самоврядної (муніципальної) влади присвячені роботи М.О. Баймуратова, В.А. Григор'єва, Т.М. Буряка, І.Л. Литвиненко, В.В. Кравченка, І. А. Галіахметова, А.А. Єзерова, Б.Я. Кофмана, Г.Г. Танаджи, П.А. Трачука.

Серед зарубіжних публікацій можемо виділити монографічні роботи узагальнюючого характеру щодо розвитку локальної демократії, де аналізується серед іншого правозахисна діяльність міст (Д. Харвей), окремі статті стосовно феномену правозахисного руху в містах (М. Гріголо, М. Дікеч і Л. Гілберт, П. Маркузе, К.А. Аттох), а також чисельні публікації щодо проявів залучення до захисту прав людини у окремих містах країн світу. Серед спеціальних досліджень звертає на себе увагу ґрунтовна і насичена фактичним матеріалом праця науковців Утрехтського університету (Нідерланди) Б. Оомен та М. Баумгартеля «Міста прав людини». Концептуальні питання взаємодії державних та муніципальних органів у захисті прав людини поставлено в науковій праці М.Ф. Дейвіс з показовою назвою «Мислити глобально, діяти локально: держави, муніципалітети та міжнародні права людини». Потрібно також відмітити цікаву збірку публікацій інтернаціонального колективу науковців «Майбутнє прав людини в урбанізованому світі», виданого відомою правозахисною організацією Amnesty International. Важливі спостереження містяться у монографії професора Р. Гіршля «Місто, держава: конституціоналізм і мегаполіс», яка отримала широкий резонанс серед наукової спільноти Заходу. Також маємо назвати дві роботи класика сучасної соціологічної і філософської думки французького вченого А. Лефевра «Урбаністична революція» і «Право на місто», які розкривають світоглядні проблеми досліджуваних в цій статті процесів.

Виклад основного матеріалу. Однією з важливих функцій міського самоврядування в останні роки стає надання управлінських послуг, які відповідають місцевим потребам та пріоритетам, пов'язаним з реалізацією прав людини на місцевому рівні. Хоча основна відповідальність за сприяння та захист прав людини покладається на національні уряди, просування культури прав людини в місцевих органах відіграє життєво важливу роль у сприянні повазі та реалізації прав людини в суспільстві. Міста, як зазначає відомий західний вчений професор Р. Гіршль, перетворюються на центри конституційних прав і свобод [4].

Дослідники констатують, що до цього привів комплекс факторів, з одного боку, історичного характеру, але вирішальними стали тенденції суспільно-політичного і соціально-економічного розвитку кінця 80-х – початку 90-х років ХХ ст., пов'язані зі стрімким розвитком великих міст і створенням міських агломерацій. Саме тоді відбулося залучення міст до дискурсу та практики міжнародних прав людини, коли останні почали враховуватися при формуванні міської політики.

Міста історично стали носіями духу і практики правозахисної діяльності. Вже у період середньовіччя вони формувалися як центри спротиву і повстань проти авторитарних феодально-абсолютистських режимів. Відома роль великих міст у буржуазно-демократичних революціях, які затвердили ідеали правової держави, конституціоналізму та захисту прав людини. Вже на початку ХІХ ст. А. де Токвіль називав міста «школою демократії» [5].

Глобальна урбанізація ХХ ст. надала нового імпульсу для розвитку демократичного

потенціалу міст. За висловом А. Лефевра, у цей період відбулась «урбаністична революція», яка змінила якість міського соціуму. У книзі з однойменною назвою (The Urban Revolution) [6], яка отримала великий суспільний резонанс і досі є взірцем соціально-політичного і філософського аналізу урбанізації, він проаналізував урбанізм як «ідеологію та інституцію, репрезентацію та волю, тиск і репресії».

Процес глобальної урбанізації викликав демографічні зміни, пов'язані із збільшенням населення у містах. У 2008 р. вперше в історії було зафіксовано проживання у містах більше половини населення світу. Очікується, що у 2030 р. ця кількість зросте майже до 5 млрд людей. Формування міст за рахунок тих, хто переїжджали в пошуках індивідуальної автономії, породжувало виклики у сфері соціальної згуртованості. Потрібен був дискурс, який об'єднує міських жителів і формує спільну систему орієнтирів, для суспільного існування. Міста мають унікальний потенціал для розширення можливостей людини, вирішення соціальних і екологічних проблем, які загострювалися в умовах глобалізації. У порівнянні з національним рівнем муніципальні органи влади, які також втілюють державну політику, набагато ближчі до людей і краще розуміються у проблемах мікро і середнього рівня. Неспроможність держави вирішувати нагальні життєві проблеми посилювала роль місцевих органів влади. Звідси поява тенденцій до суверенітету міст, ідея якого розповсюджувалась у свідомості населення [7]. З урбанізацією таким чином відбувалося утвердження автономії міст та міської ідентичності, коли мешканці відчували себе більш прив'язаними до свого міста, ніж до самої нації [8]. У книзі «Якби мери правили світом» Б. Барбер пояснював, що міста повинні бути уповноважені «забезпечувати стійкість людини, особливо коли нації цього не роблять» [9].

На користь розповсюдження правозахисних ідей і рухів у містах був і так званий «фактор реалій демографії мегаполісу». Спільне життя у місті об'єднує людей з різних соціальних верств і національностей, існує «надрізноманіття» - етнічне, мовне, релігійне, статеве, економічних можливостей. Об'єднуючим для них став гуманістичний зміст доктрини прав людини, на засадах якої почали базуватися людські стосунки у мегаполісах .

Ці процеси збіглися з глобальною тенденцією 80-х років стосовно децентралізації урядових повноважень (передавання їх місцевим органам влади). Багато з цих повноважень стосуються сфер, у яких права людини можуть бути реалізовані або порушені: безпека, освіта, охорона здоров'я, прайвесі. У таких умовах міжнародні правозахисні організації та місцеві органи влади все частіше звертаються один до одного, минаючи національну державу. Місцева влада починає чітко будувати свою політику на концептуальних засадах доктрини прав людини, визначених у міжнародних договорах.

Правозахисна діяльність міст формувалась в умовах конституціоналізації суспільних відносин, яка позначилась в розвитку багатьох країн світу. Тривалий час конституціоналізація як правова категорія пов'язувалась переважно з прямою дією конституції і особливими властивостями конституційних норм, або положень в широкому сенсі, які діють спільно з нормами галузевого законодавства і впливають на них. Зараз змістовні рамки процесу конституціоналізації розширилися, і йдеться про всеосяжний процес конституціоналізації правової системи в цілому. Так, провідний фахівець з конституційного права на Заході професор А. Петерс поєднує конституціоналізацію з функціонуванням правових систем [10]. Потреба в конституціоналізації обумовлена необхідністю забезпечення єдності правового регулювання і стабільності правової системи, тому вона має всеосяжний характер, а її учасниками виступають всі суб'єкти правотворчого, правозастосовного і правореалізаційного процесу [11]. Конституціоналізація означає спробу не тільки побудувати все управління суспільством на основі принципів і цінностей конституції, а й змінити сам характер державного управління – від бюрократичної системи до уряду, який не править, а надає управлінські послуги населенню [12]. З цієї точки зору переглядалися функції і завдання муніципального управління. Але парадокс ситуації полягав в тому, що у більшості конституцій зарубіжних країн існувала «конституційна тиша» (Р. Гіршль) стосовно статусу і повноважень міського самоврядування. За таких умов міжнародне право прав людини давало муніципалітетам методологічний базис і ідеологічні орієнтири для діяльності по управлінню мегаполісами. Звідси і наявність чисельних міжнародних

документів м'якого права щодо праволюдських основ муніципального управління (частина з них буде охарактеризована нижче), а також присутність такої проблематики у статутних і програмних документах окремих мегаполісів.

Одним з факторів, які сприяли появі і закріпленню прав людини в діяльності муніципальних органів, було прийняття на Всесвітній конференції з прав людини Віденської декларації та Програми дій, в яких міжнародне співтовариство звернуло свою увагу на реальну реалізацію прав людини. Віденська декларація 1993 року, прийнята наприкінці холодної війни, підкреслювала важливість освіти в галузі прав людини та моніторингу прав людини і заохочувала до створення національних правозахисних інституцій, залучення неурядових організацій та бізнесу до реалізації прав людини.

Залучення мегаполісів до правозахисної діяльності відбувалося на фоні двох процесів. По-перше, це поява концепції «міст прав людини» і формування відповідного суспільно-політичного руху, який швидко набув міжнародного характеру. По-друге, виникнення доктрини і глобального руху за право на місто.

Обидва явища спиралися на класичну працю А. Лефевра «Право на місто» *Droit à la Ville* (1968) [13].

Термін «міста прав людини» вперше ввела неурядова організація Народний рух за вивчення прав людини (The People's Movement for Human Rights Learning – PDHRE), у документах якої йшлося «про місто чи спільноту, де люди доброї волі у керівних органах, організаціях та інституціях намагаються дозволити структурі прав людини керувати розвитком життя громадян» [14]. За відправну точку було взято відоме твердження Елеонори Рузвельт про те, що права людини починаються близько до дому (*without concerted citizen action to uphold them close to home, we shall look in vain for progress in the larger world*) [15].

На сьогодні існують десятки міст прав людини, які дотримуються методології PDHRE, починаючи від Порт-Алегрі в Бразилії і закінчуючи містами в Гані, Кенії, Руанді, Малі, Індії, Канаді та на Філіппінах. Крім того, Вашингтон (столиця США) ухвалив резолюцію про те, щоб стати містом прав людини в 2008 р. і зробити місто «моделлю для громад у всьому світі, щоб стати свідками практичних способів, якими система прав людини може зробити кожного громадянина партнером сталих змін» [16].

Окрім міст, які чітко ідентифікують себе як міста з правами людини, є все більше мереж місцевих органів влади, які прагнуть включити права людини у свою діяльність. Одним із важливих рухів у цій сфері є Об'єднані міста та місцеве самоврядування (*United cities and local government – UCLG*). Це мережа, що складається з понад 1000 міст і 112 асоціацій місцевих органів влади в усьому світі. Місія UCLG зі штаб-квартирою в Барселоні – «бути єдиним голосом і всесвітнім прихильником демократичного місцевого самоврядування, пропагуючи його цінності, цілі та інтереси через співпрацю між місцевими органами влади та в межах ширшого міжнародного співтовариства» [17].

Окрім міст, які загалом приймають права людини як політичну основу, є також багато міст, які базують політику на основі одного конкретного договору про те чи інше право людини. Роблячи це, вони йдуть далі стандартів, встановлених на національному рівні. Прикладом може бути прийнята в Сан-Франциско Конвенція щодо жінок (*Women's Convention*)» [18].

На глобальному рівні діє Міжнародна коаліція інклюзивних і стійких міст (ICCAR): яка була заснована ЮНЕСКО в 2004 році для надання допомоги місцевим органам влади в боротьбі з дискримінацією в якості розробника політики та надання послуг у таких різноманітних сферах, як освіта, працевлаштування, забезпечення житлом і культурна діяльність [19]. З моменту заснування та відродження в 2014 році ICCAR став активним глобальним фронтом проти расизму та дискримінації з понад 500 членами по всьому світу. ICCAR став еталонним як унікальна платформа міського рівня в системі ООН і в міжнародному співтоваристві. Він здійснює широкий спектр ініціатив, включаючи діяльність з розробки політики, розбудови потенціалу та підвищення обізнаності, а також виступає за глобальну солідарність і співпрацю для сприяння інклюзивному розвитку міст без будь-яких форм дискримінації.

Розробка основоположних документів руху міст за права людини розпочалася після

проведення у 1998 році у Барселоні представницької міжнародної конференції «Міста за права людини». У підсумковому документі конференції Барселонське зобов'язання (Barcelona Engagement) містилася дорожня карта для розробки політичного документу, спрямованого на виховання поваги, захист і дотримання прав людини на місцевому рівні. У результаті був створений документ Європейська Хартія з охорони прав людини у місті, обговорений і прийнятий на конференції європейських міст у Сен-Дені (Франція) у 2000 році [20]. Кілька конференцій проводилися кожні два роки протягом багатьох років, щоб поділитися прогресом, досягнутим містами-підписантами у виконанні Хартії.

У 2006 році у Монреалі була прийнята місцева Хартія прав людини, яка стала новаторським документом з політичними ініціативами для північноамериканського регіону [21]. Хартія ґрунтується на цінностях людської гідності, справедливості, миру, рівності, прозорості та демократії. Права, обов'язки та зобов'язання визначені в семи сферах: демократія, економічне і соціальне життя, культурне життя, відпочинок, фізична та спортивна діяльність, навколишнє середовище та сталий розвиток, безпека, комунальне господарство.

Найбільш активні європейські міста-правозахисники прийняли рішення просувати принципи Європейської хартії на світовому рівні через Міжнародну організацію об'єднаних міст і місцевих урядів (UCLG). Новий документ Глобальна Хартія-порядку денного з прав людини у місті був схвалений на Всесвітній Раді UCLG у Флоренції представниками більш 400 муніципалітетів з усього світу [22].

Південнокорейське місто Кванджу організувало перший Всесвітній форум міст прав людини (World Human Rights Cities Forum – WHRCF). У 2014 році WHRCF прийняв Керівні принципи Кванджу для міста прав людини, які містять важливі методологічні настанови щодо створення і функціонування міст прав людини [23]. Зокрема місто прав людини визнається як «міське співтовариство, яке застосовує заснований на правах людини підхід до управління міським господарством», «відкритий і заснований на участі зацікавлених сторін процес прийняття та реалізації рішень», «основа для культивування інклюзивного та справедливого міста» і визначає «особову відповідальність за реалізацію заснованого на правах людини підходу до муніципального управління».

Демократичний потенціал руху міст прав людини був визнаний на інституційному рівні в ЄС, про що свідчить спеціальний звіт Агентства Європейського Союзу з фундаментальних прав людини (European Union Fundamental Rights Agency (FRA) «Міста прав людини в ЄС: рамки для зміцнення прав на місцевому рівні» [24].

У Звіті відмічається, що в ЄС більшість людей (70,9%) живуть у містах. Міста є ідеальною відправною точкою для зміцнення поваги до прав людини шляхом розробки політичних рамок для спрямування розвитку громад, заснованих на правах людини. Це дає людям можливість знати та відстоювати свої права, а також притягувати до відповідальності тих, хто порушує їх. Міста, що займаються правами людини, стали піонерами «локалізації» прав людини [25], оскільки вони створили структури та інструменти для просування прав людини, використовували підхід, що ґрунтується на правах людини, у плануванні та розвитку, застосовували методології участі та створювали механізми захисту прав людини.

Нідерландські дослідники ставлять питання про «децентралізацію» прав людини у зв'язку з діяльністю міст прав людини. Але використання терміну «децентралізація» замість «локалізація» вбачається нам сумнівним (Див. Esther van den Berg and Barbara Oomen. Towards a Decentralization of Human Rights: The Rise of Human Rights Cities. URL: https://www.researchgate.net/publication/313798720_Towards_a_Decentralization_of_Human_Rights_The_Rise_of_Human_Rights_Cities).

Дії місцевої влади дуже впливають на наше повсякденне життя. Надаючи послуги з забезпечення життєвих потреб людини, керуючи громадським простором або підтримуючи вразливі верстви населення, вони також часто роблять відчутними універсальні цінності та принципи, до яких зобов'язалися ЄС та його держави-члени. Тому для стимулювання правозахисної діяльності європейських міст у рамках Агентства Європейського Союзу з фундаментальних прав людини також було підготовлено спеціальне видання «Міста прав

людини в Європейському Союзі – Практичний посібник» [26]. Це керівництво може допомогти містам, які бажають покращити свої зусилля щодо дотримання прав людини.

Слід зазначити, що зарубіжні муніципалітети міст прав людини зосередилися не тільки на локалізації міжнародних стандартів в області прав людини, але і розширили порядок денний в області прав людини, позначивши так звані муніципальні права як особливу категорію прав локальної демократії [27].

Серед специфічних муніципальних прав [28] важливе значення має право на місто. Даний концепт був сформульований у Всесвітній хартії права на місто [29], закріплений у спеціальній Хартії міста Мехіко і цілому ряді інших міжнародних документів [30], зокрема у матеріалах Конференції ООН по житлу та сталому міському розвитку - Габітат-III [31].

Методологічною основою формування концепту права на місто, як вже зазначалося, є класична робота А. Лефевра. Її аналіз має бути предметом окремого дослідження.

Зараз активно працює Глобальна платформа за право на місто (The Global Platform for the Right to the City – GPR2C) як «відкрита, гнучка, різноманітна мережа організацій громадянського суспільства та місцевих органів влади, які віддані політичним діям і суспільним змінам шляхом просування, захисту та реалізації права на місто на всіх рівнях, приділяючи особливу увагу людям і спільнотам, які постраждали від ізоляції та маргіналізації» [32].

Висновки. Доктринальний аналіз права на місто деякими дослідниками визначає його як право третього покоління, яке носить колективний характер і складається із низки прав [33]. Але зазначимо, що досі немає однастайності у вчених-муніципалістів у визнанні його як нової категорії прав людини [34]. Це відкриває простір для нових теоретичних досліджень у цій сфері, як і у сфері вивчення доктринальних і практичних аспектів проблеми зв'язку урбанізації з правами людини в цілому.

Список використаних джерел

1. Urbanisation. Term. URL: <https://www.eea.europa.eu/help/glossary/eea-glossary/urbanisation>
2. Britannica. Urbanization. Modern growth. URL: <https://www.britannica.com/topic/urbanization/Impact-of-the-Industrial-Revolution#ref348016>
3. Two decades of human rights municipalism. URL: <https://www.uclgcidp.org/en/work-areas/human-rights/local-governments-and-human-rights>
4. Hirschl R. City, State: Constitutionalism and the Megacity. Oxford: Oxford University Press, 2020. 274 p.
5. Alexis de Tocqueville, Democracy in America: Historical-Critical Edition of De la démocratie en Amérique, ed. Eduardo Nolla, translated from the French by James T. Schleifer. A Bilingual French-English editions, (Indianapolis: Liberty Fund, 2010). Vol. 1. Chapter: Editor's Introduction. URL: <https://oll.libertyfund.org/page/tocqueville-s-democracy-in-america>
6. Lefebvre H. The Urban Revolution. Translated by Robert Bononno, Foreword by Neil Smith. Minneapolis; London: University of Minneapolis Press, 2003. 223 p. URL: https://books.google.com.tr/books/about/The_Urban_Revolution.html?id=5_dbeJX3EPsC&redir_esc=y
7. Shaw J. The People in Question: Citizens and Constitutions in Uncertain Times. Bristol: Bristol University Press, 2020. 160 p. URL: <https://doi.org/10.2307/j.ctv128fq98>
8. Cordes V.F. City Sovereignty: Urban Resistance and Rebel Cities Reconsidered. Published 23 June 2017. URL: https://pdfs.semanticscholar.org/0a2a/b0a9838749edfd831379b9c790d89479e916.pdf?_gl=1*14ascu8*_ga*
9. Barber B.R. If Mayors Ruled the World: Dysfunctional Nations, Rising Cities. Published by: Yale University Press: 2013. 256 p. URL: <https://www.jstor.org/stable/j.ctt5vksfr>
10. Peters A. Constitutionalisation. Max Planck Institute for Comparative Public Law & International Law (MPIL) Research Paper. №. 2017-08. URL: <https://ssrn.com/abstract=2941412orhttp://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2941412>
11. Gardbaum S. The Place of Constitutional Law in the Legal System. The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law / ed. by M. Rosenfeld and A. Sajó. Oxford; New York: Oxford University

Press, 2012.

12. Loughlin M. What is Constitutionalisation? The Twilight of Constitutionalism? /ed. by Petra Dobner and Martin Loughlin. Oxford; New York: Oxford University Press, 2010. P. 47-69.

13. Henri Lefebvre, *Le droit à la ville*, Paris: Éditions Anthropos, 1968, 164 p.

14. The People's Movement for Human Rights Learning (PDHRE). URL: <https://www.pdhre.org/about.html>

15. Eleanor Roosevelt >Quotes> Quotable Quote. URL: <https://www.goodreads.com/quotes/76455-where-after-all-do-universal-human-rights-begin-in-small>

16. To recognize December 10, 2008, as "Washington, DC Human Rights Day" in the 12 District of Columbia. Ceremonial Resolution. URL: <http://www.pdhre.org/DC-HRC-Resolution>

17. UCLG, as a global network of cities, local, regional, and metropolitan governments, and their associations. URL: <https://www.uclg.org/en/organisation/about>

18. Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. New York, 18 December 1979. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women>

19. International Coalition of Inclusive and Sustainable Cities – ICCAR. URL: <https://en.unesco.org/themes/fostering-rights-inclusion/iccar>

20. The European Charter for the Safeguarding of Human Rights in the City. URL: <https://uclg-cisd.org/en/news/european-charter-safeguarding-human-rights-city>

21. Montréal Charter of Rights and Responsibilities. URL: <https://montreal.ca/en/topics/montreal-charter-rights-and-responsibilities>

22. Global Charter-Agenda for Human Rights in the City. URL: https://www.uclg-cisd.org/sites/default/files/UCLG_Global_Charter_Agenda_HR_City_0.pdf

23. World Human Rights Cities Forum 15-18 May 2014 / Gwangju, Republic of Korea. Gwangju Guiding Principles for a Human Rights City (Gwangju Principles) adopted on 17 May 2014. URL: <https://uclg-cisd.org/sites/default/files/documents/files/2021-06/Gwangju%20Guiding%20Principles%20for%20Human%20Rights%20City.pdf>

24. Баймуратов М., Кофман Б. Муніципальні права людини як нова константа національного муніципального та конституційного права. *Право України*. 2020. № 10. С. 63-80.

25. Human rights cities in the EU: a framework for reinforcing rights locally. URL: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-human-rights-cities-in-the-eu_en.pdf

26. Human rights cities in the European Union – Practical guidance. URL: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2022-guide-human-rights-cities_en.pdf

27. Див. докладний аналіз: Сметана В.В. Муніципальні права і свободи людини як специфічна правова категорія та нормативно-правовий інститут локальної демократії. *Конституційно-правові академічні студії*. 2019. № 1. С. 49–56.

28. World Charter for the Right to the City. URL: https://www.right2city.org/wp-content/uploads/2019/09/A1.2_World-Charter-for-the-Right-to-the-City.pdf

29. Mexico City Charter for the Right to the City, July 2010. URL: https://www.uclg-cisd.org/sites/default/files/Mexico_Charter_R2C_2010.pdf (дата звернення: 16.05.23).

30. The geopolitics of cities: old challenges, new issues / editor: Renato Balbim. Brasília: Ipea, 2016. 346 p. URL: <https://www.researchgate.net/profile/Fernando>

31. Right to the city in Habitat III. Official Statements. URL: <https://www.right2city.org/wp-content/uploads/2019/09/A5.1>

32. Global Platform for the Right to the City. URL: <https://me.linkedin.com/company/global-platform-for-the-right-to-the-city>

33. Батанов О.В. Муніципальні права людини в умовах глобалізації: тенденції становлення та особливості реалізації. URL: <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/download/116/1339/2995-1?inline=1>

34. Батанов О.В., Сметана В.В. Конституційно-правове забезпечення правозахисної діяльності у сфері місцевого самоврядування: досвід компаративного аналізу: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 316 с.

HUMAN RIGHTS IN THE CONDITIONS OF URBANIZATION

Natalia V. Bocharova, Doctor of Legal Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Law Alfred Nobel University (Ukraine).

E-mail: olip@duan.edu.ua

DOI: 10.32342/2709-6408-2023-1-6-4

Key words: *urbanization, human rights, constitutionalization, local self-government, city government, human rights activity.*

World practice proves that one of the important functions of city self-government in recent years has become the provision of management services that meet local needs and priorities related to the realization of human rights at the local level. Although the primary responsibility for the promotion and protection of human rights rests with national governments, the promotion of a culture of human rights at local level plays a vital role in promoting the respect and realization of human rights in society. The article analyzes the connection between the process of urbanization and the process of "municipalization of human rights", which refers to the transfer of human rights activities to the local level, mainly in cities. It is noted that the trends of socio-political and socio-economic development of the late 1980s and early 1990s of the 20th century, associated with the rapid development of large cities and the creation of urban agglomerations, led to the involvement of cities in the discourse and practice of international human rights, when the latter began to be taken into account in the formation of city policy. It is indicated that the involvement of megacities in human rights activities took place against the background of two phenomena, firstly, the emergence of the concept of "human rights cities" and the formation of a corresponding socio-political movement, which quickly acquired an international character, and secondly, the emergence of the doctrine and global movement for the right to the city. The article reveals their essence and significance. The author concludes the need for further theoretical research in the field of doctrinal and practical aspects of the problem of the connection between urbanization and human rights.

References

1. Urbanisation. Term. Available at: <https://www.eea.europa.eu/help/glossary/eea-glossary/urbanisation>
2. Britannica. Urbanization. Modern growth. Available at: <https://www.britannica.com/topic/urbanization/Impact-of-the-Industrial-Revolution#ref348016>
3. Two decades of human rights municipalism. Available at: <https://www.uclgicisd.org/en/work-areas/human-rights/local-governments-and-human-rights>
4. Hirschl R. City, State: Constitutionalism and the Megacity. Oxford: Oxford University Press, 2020. 274 p.
5. Alexis de Tocqueville, Democracy in America: Historical-Critical Edition of De la démocratie en Amérique, ed. Eduardo Nolla, translated from the French by James T. Schleifer. A Bilingual French-English editions, (Indianapolis: Liberty Fund, 2010). Vol. 1. Chapter: Editor's Introduction. Available at: <https://oll.libertyfund.org/page/tocqueville-s-democracy-in-america>
6. Lefebvre H. The Urban Revolution. Translated by Robert Bononno, Foreword by Neil Smith. Minneapolis; London: University of Minneapolis Press, 2003. 223p. Available at: https://books.google.com.tr/books/about/The_Urban_Revolution.html?id=5_dbeJX3EPsC&redir_esc=y
7. Shaw J. The People in Question: Citizens and Constitutions in Uncertain Times. Bristol: Bristol University Press, 2020. 160 p. Available at: <https://doi.org/10.2307/j.ctv128fq98>
8. Cordes V.F. City Sovereignty: Urban Resistance and Rebel Cities Reconsidered. Published 23 June 2017. Available at: https://pdfs.semanticscholar.org/0a2a/b0a9838749edfd831379b9c790d89479e916.pdf?_gl=1*14ascu8*_ga*
9. Barber B. R. If Mayors Ruled the World: Dysfunctional Nations, Rising Cities. Published by: Yale

University Press: 2013. 256 p. Available at: <https://www.jstor.org/stable/j.ctt5vksfr>

10. Peters A. Constitutionalisation. Max Planck Institute for Comparative Public Law & International Law (MPIL) Research Paper. №. 2017-08. Available at: <https://ssrn.com/abstract=2941412orhttp://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2941412>

11. Gardbaum S. The Place of Constitutional Law in the Legal System. The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law / ed. by M. Rosenfeld and A. Sajó. Oxford; New York: Oxford University Press, 2012.

12. Loughlin M. What is Constitutionalisation? The Twilight of Constitutionalism? /ed. by Petra Dobner and Martin Loughlin. Oxford; New York: Oxford University Press, 2010. pp. 47-69.

13. Henri Lefebvre, *Le droit à la ville*, Paris: Éditions Anthropos, 1968, 164 p.

14. The People's Movement for Human Rights Learning (PDHRE). Available at: <https://www.pdhre.org/about.html>

15. Eleanor Roosevelt >Quotes> Quotable Quote. Available at: <https://www.goodreads.com/quotes/76455-where-after-all-do-universal-human-rights-begin-in-small>

16. To recognize December 10, 2008, as "Washington, DC Human Rights Day" in the 12 District of Columbia. Ceremonial Resolution. Available at: <http://www.pdhre.org/DC-HRC-Resolution>

17. UCLG, as a global network of cities, local, regional, and metropolitan governments, and their associations. Available at: <https://www.uclg.org/en/organisation/about>

18. Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. New York, 18 December 1979. Available at: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women>

19. International Coalition of Inclusive and Sustainable Cities – ICCAR. Available at: <https://en.unesco.org/themes/fostering-rights-inclusion/iccar>

20. The European Charter for the Safeguarding of Human Rights in the City. Available at: <https://uclg-cisd.org/en/news/european-charter-safeguarding-human-rights-city>

21. Montréal Charter of Rights and Responsibilities. Available at: <https://montreal.ca/en/topics/montreal-charter-rights-and-responsibilities>

22. Global Charter-Agenda for Human Rights in the City. Available at: https://www.uclg-cisd.org/sites/default/files/UCLG_Global_Charter_Agenda_HR_City_0pdf

23. World Human Rights Cities Forum 15-18 May 2014 / Gwangju, Republic of Korea. Gwangju Guiding Principles for a Human Rights City (Gwangju Principles) adopted on 17 May 2014. Available at: <https://uclg-cisd.org/sites/default/files/documents/files/2021-06/Gwangju%20Guiding%20Principles%20for%20Human%20Rights%20City.pdf>

24. Baimuratov, M. (2020). *Munitsypalni prava liudyny yak nova konstanta natsionalnoho munitsypalnoho ta konstytutsiinoho prava* [Municipal human rights as a new constant of national municipal and constitutional law]. *Pravo Ukrainy* [Law of Ukraine], no. 10, pp. 63–80.

25. Human rights cities in the EU: a framework for reinforcing rights locally. Available at: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-human-rights-cities-in-the-eu_en.pdf

26. Human rights cities in the European Union – Practical guidance. Available at: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2022-guide-human-rights-cities_en.pdf

27. Smetana, V.V. (2019). *Munitsypalni prava i svobody liudyny yak spetsyfichna pravova katehoriia ta normatyvno-pravovyi instytut lokalnoi demokratii* [Municipal human rights and freedoms as a specific legal category and normative legal institution of local democracy]. *Konstytutsiino-pravovi akademichni studii* [Constitutional and legal academic studies], no. 1, pp. 49–56.

28. World Charter for the Right to the City. Available at: https://www.right2city.org/wp-content/uploads/2019/09/A1.2_World-Charter-for-the-Right-to-the-City.pdf

29. Mexico City Charter for the Right to the City, July 2010. Available at: https://www.uclg-cisd.org/sites/default/files/Mexico_Charter_R2C_2010.pdf (дата звернення: 16.05.23).

30. The geopolitics of cities: old challenges, new issues / editor: Renato Balbim. Brasília: Ipea, 2016. 346 p. Available at: <https://www.researchgate.net/profile/Fernando>

31. Right to the city in Habitat III. Official Statements. Available at: <https://www.right2city.org/wp-content/uploads/2019/09/A5.1>

32. Global Platform for the Right to the City. Available at: <https://me.linkedin.com/company/global-platform-for-the-right-to-the-city>

33. Batanov, O.V. *Munitsypalni prava liudyny v umovakh hlobalizatsii: tendentsii stanovlennia ta osoblyvosti realizatsii* [Municipal human rights in the conditions of globalization: development trends and peculiarities of implementation] Available at: <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/download/116/1339/2995-1?inline=1>

34. Batanov, O.V., Smetena, V.V. (2021). *Konstytutsiino-pravove zabezpechennia pravozakhysnoi diialnosti u sferi mistsevoho samovriaduvannia: dosvid komparatyvnoho analizu* [Constitutional and legal provision of human rights activities in the field of local self-government: experience of comparative analysis]. Monograph. Odesa, Helvetica Publishing House, 316 p.

Одержано 18.04.2023.